

Olimpiada Prawosławnej Wiedzy Religijnej. Edycja 2017/2018.

Temat: **Boska Liturgia św. Bazylego Wielkiego i św. Jana Chryzostoma. Historiografia i analiza teologiczno-liturgiczna.**

Zagadnienia:

1. Umieszczenie Boskiej Liturgii w prawosławnym cyklu dobowym. Zmiana czasu sprawowania Eucharystii w pierwszych wiekach.
2. Czas i okresy sprawowania poszczególnych Liturgii – współczesna praktyka i historyczne świadectwa.
3. Porównanie modlitw duchownego Liturgii św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego Wielkiego.
4. Przygotowanie duchownych do Liturgii: modlitwy wejścia, nakładanie szat i omycie rąk.
5. Kanoniczne normy związane ze sprawowaniem Liturgii.
6. Przygotowawcze czynności kapłana: osobiste przygotowanie, przygotowanie prezbiterium, przygotowanie ołtarza ofiarnego – żertwiennika.
7. Proskomidia i prothesis – wyjaśnienie terminów i charakterystyka przygotowania darów.
8. Symbolika proskomidii w relacji do zbawczego dzieła Chrystusa. Jaka ikona bywa umieszczana przed żertwiennikiem?
9. Przygotowanie chleba – wycięcie Baranka.
10. Przygotowanie kielicha – zmieszanie wina i wody. Analiza dokonywanych czynności i modlitw.
11. Wspomnienia i wycinanie cząsteczek w trakcie proskomidii.
12. Modlitwa proskomidii i czynności kończące przygotowanie darów: błogosławieństwo kadzidła, okadzanie i pokrywanie darów, modlitwy.
13. Modlitwy duchownych przed rozpoczęciem Liturgii – ich struktura i znaczenie.
14. Doksologia Liturgii i jej obecność na innych nabożeństwach.
15. Znaczenie i charakter liturgii katechumenów.
16. Śpiewy antyfonalne i ektenie liturgii katechumenów.
17. Historyczna i teologiczna analiza hymnu Jednorodzony Synu.
18. Małe wejście Liturgii. Historyczna geneza i symboliczne znaczenie.
19. Tropariony i kondakiony Liturgii. Ich cel i współczesna praktyka doboru.
20. Różne rodzaje Trysagionu – ich wspólne znaczenie.
21. Historyczna analiza Trysagionu.
22. Obrzęd wejścia na podwyższony tron – historyczny rozwój ceremonii.
23. Prokimien i wersety na Alleluja w relacji z czytaniem liturgicznymi.
24. Czytania liturgiczne: ich ilość w historii i we współczesnej praktyce.
25. Ewangelia i homilia. Treści kazań na podstawie dzieł św. Ojców.
26. Ektenie po Ewangelii. Ich ilość i znaczenie.
27. Rozesłanie i modlitwa za katechumenów – historyczna analiza i współczesne znaczenie.
28. Charakterystyka i znaczenie liturgii wiernych.
29. Modlitwy duchownego przed hymnem cherubinów. Analiza treści.
30. Wielkie wejście Liturgii: historyczny rozwój, teologiczne znaczenie i symbolika.

31. Tropariony wygłaszane przez duchownego w czasie umieszczania darów na ołtarzu – ich symbolika i nawiązanie do zbawczego dzieła Chrystusa.
32. Ektenia błagalna i modlitwa proskomidii. Zasadność wykorzystania terminu proskomidia w trakcie liturgii wiernych.
33. Pocałunek pokoju – historyczne świadectwa i współczesna praktyka.
34. Wyznanie wiary – historia pojawienia się w nabożeństwie eucharystycznym.
35. Porównanie modlitw anaforalnych Liturgii św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego Wielkiego.
36. Części składowe modlitwy anaforalnej.
37. Adresat modlitwy anaforalnej. Analiza modlitw Liturgii św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego Wielkiego.
38. Prefacja – anamneza – zikkaron. Porównanie terminów i wyjaśnienie ich znaczenia.
39. Śpiew trójświęty modlitwy kanonu eucharystycznego.
40. Modlitwa dziękczynna i wychwalanie – znaczenie i historyczna analiza składowej części anafory.
41. Ofiarowanie – przyniesienie. Historyczna i teologiczna analiza.
42. Epikleza – istota prośb wygłaszanych w trakcie modlitwy anaforalnej.
43. Różnica w epikletycznej modlitwie Liturgii św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego Wielkiego. Wyjaśnienie rozbieżności we współczesnej praktyce liturgicznej.
44. Modlitwa trzeciej godziny i jej historyczne pojawienie się w obrzędzie liturgicznym.
45. „Przemieniając Duchem Twoim Świętym” w Liturgii św. Bazylego Wielkiego: charakterystyka historyczna i teologiczna.
46. Przeistoczenie czy przemiana – analiza teologiczna.
47. Modlitwy wstawiennicze – intercessio, ciche i głośne.
48. Wspomnienie Bogurodzicy i hymn ku jej czci: historyczna i teologiczna analiza. Wspomnienie „za” czy „do” Bogurodzicy.
49. Czytanie dyptychów za żywych i umarłych przed Świętymi Darami – historyczna tradycja.
50. Modlitwa przed Ojciec nasz – analiza treści.
51. Święte świętym – teologiczna analiza podniesienia Świętych Darów.
52. Przełamanie Baranka i zeon (żar). Wyjaśnienie dokonywanych czynności i analiza teologiczna.
53. Dogmat chrystologiczny w liturgicznym obrzędzie łamania Baranka i zjednoczenia w kielichu.
54. Komunia duchownych i wiernych – historia formowania praktyki liturgicznej.
55. „Z bojaźnią Bożą...” – historyczna analiza tekstu i jego znaczenie.
56. Zsypanie cząsteczek po komunii wiernych i nawiązanie do zbawczego dzieła Chrystusa.
57. Przeniesienie Świętych Darów na żertwiennik – schemat i teologiczne znaczenie.
58. Modlitwy dziękczynne i modlitwy przed amboną – historyczny rozwój.
59. Błogosławieństwo i rozesłanie wiernych. Charakterystyka kończących elementów Liturgii.
60. Rozdawanie antydoru. Teologiczne znaczenie i historyczne świadectwa.

Literatura:

- *Archijeratikon*, red. Soborowa Komisja Redakcyjna, i J. Pańkowski, tłum. H. Paprocki, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2011.
- *Boska Liturgia świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2005.

- *Boska Liturgia świętego ojca naszego Jana Chryzostoma*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2001.
- *Служебник*, Издательский Совет Русской Православной Церкви, Москва 2004.
- *Wieczernia, Jutrznia, Prokimenony, Alleluja, Rozesłania, Kalendarz Liturgiczny*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2006.
- Афанасьева Т. И., *Литургии Иоанна Златоуста и Василия Великого в славянской традиции (по служебникам XI–XV вв.)*, Москва 2015.
- АЛЫМОВ, В. (n.d.). *Лекции по Исторической Литургики* (maszynopis). Holy Trinity Orthodox School.
- Bułgakow, S. (1992). *Prawosławie. Zarys nauki Kościoła prawosławnego*. (H. Paprocki, Trans.). Warszawa, Białystok.
- Charkiewicz J., *O wspomnianiu świętych podczas proskomidii*, w: Elpis 14 2012, s. 155-193.
- Kabasilas Mikołaj, św., *Komentarz Boskiej Liturgii św. Jana Chryzostoma*, tłum. M. Ławreszук, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa 2009.
- Ławreszук M., *Interpolacje w epiklezach bizantyjskich anafor św. Jana Chryzostoma i św. Bazylego Wielkiego*, w: Elpis 16 2014, s. 33–41.
- Ławreszук M., *Modlitwa wspólnoty. Historyczny rozwój prawosławnej tradycji liturgicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2014.
- Ławreszук M., *Różnice związane ze wspomnieniem świętych na proskomidii. Analiza rozbieżności współczesnych liturgicznych praktyk z perspektywy potrzeb Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, w: Elpis 16 2014, s. 87–94.
- Miazek J., *Liturgia w czasach Ojców Kościoła*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 2007, t. XX, nr 1, s. 155–166.
- Schmemmann A., *Eucharystia. Misterium Królestwa*, tłum. A. Turczyński, Białystok 1997.
- Paprocki H., *Eucharystia w prawosławiu*, w: *Eucharystia w dialogu ekumenicznym*, red. E. Smykowska, Warszawa 1989, s. 27–121.
- Paprocki H., *Misterium Eucharystii. Interpretacja genetyczna Liturgii bizantyjskiej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
- Paprocki H., *Modlitwy odmawiane przed amboną*, w: Elpis 14 2012, s. 195-215.
- Paprocki H., *Wspomnienie Matki Bożej i świętych w anaforach wschodnich*, w: Elpis 13 2011, s. 251-265.
- Тафт Р. Ф., *Литургический лексикон*, tłum. С. Голованов, wyd. Издательство “Амфора”, Омск 2013.
- Тафт Р. Ф., *Как растут литургии. Развитие Божественной литургии византийского обряда*, w: *Развитие византийской литургии*, tłum. И. Пральников, wyd. Quo Vadis, Киев 2009, s. 77–118.
- Ware K., *Prawosławna droga*, tłum. siostra Nikolaia, wyd. Bractwo Młodzieży Prawosławnej w Polsce, Białystok 1999.